

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำองค์ความรู้มาจัดหมวดหมู่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยจึงนำเสนอเนื้อหาตามลำดับ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาปฐมวัย
  - 1.1 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย
  - 1.2 ทฤษฎีการจัดการศึกษา
  - 1.3 ทฤษฎีการศึกษาปฐมวัย
  - 1.4 การจัดการศึกษาปฐมวัย
  - 1.5 แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ระดับปฐมวัย
2. สภาพ ปัญหาและประสิทธิผลการจัดการศึกษา
  - 2.1 ด้านการพัฒนาคุณภาพของเด็ก
  - 2.2 ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ
  - 2.3 ด้านการจัดประการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 3.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. การจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัย เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้สำหรับเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทั้ง 4 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้เด็กเติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ดังนี้

1.1 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

กระทรวงศึกษาธิการ (2560 หน้า 1) หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย เป็นหลักสูตรสำหรับสถานศึกษา สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและได้มาตรฐานตามจุดหมายหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ที่กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เป็นคนดี มีวินัย สำนึกความเป็นไทย และมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติในอนาคต หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยประกอบด้วย ส่วนสำคัญต่าง ๆ ดังนี้

1.1.1 ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

กระทรวงศึกษาธิการ (2560, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของการศึกษาปฐมวัยว่า การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพภายใต้บริบทสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคนเพื่อสร้างรากฐาน คุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

1.1.2 วิสัยทัศน์

กระทรวงศึกษาธิการ (2560, หน้า 3) มุ่งพัฒนาเด็กทุกคนให้ได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีความสุขและเหมาะสมตามวัยมีทักษะชีวิตและปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย และสำนึกความเป็นไทยโดยความร่วมมือ ระหว่างสถานศึกษา พ่อแม่ ครอบครัว ชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก

1.1.3 หลักการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2560, หน้า 4) เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมพัฒนาการตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ตลอดจนได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้สอน เด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดู การพัฒนา และให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัยเพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้าน

อย่างเป็นทางการ มีคุณภาพ และเต็มตามศักยภาพ โดยกำหนดหลักการ ดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกคน
2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย
3. ยึดพัฒนาการและการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม ผ่านการเล่นอย่างมีความหมาย และมีกิจกรรมที่หลากหลาย ได้ลงมือกระทำในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เหมาะสมกับวัย และมีการพักผ่อนเพียงพอ
4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กมีทักษะชีวิต และสามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย และมีความสุข
5. สร้างความรู้ ความเข้าใจ และประสานความร่วมมือในการพัฒนาเด็กระหว่างสถานศึกษากับพ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย

1.2 ทฤษฎีการจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542, หน้า 4) ได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาว่า ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก ดังนี้

1.2.1 การศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน หมายถึง การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษาในระบบเป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษามีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดผลประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญญาและความต้องการของกลุ่มแต่ละกลุ่ม การศึกษาที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถ

พัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เกิดจนตาย พัฒนาคอนให้ได้เรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ตามความสามารถของตนเอง เพื่อก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก สามารถทำงานและอยู่ร่วมกันในสังคม

1.2.2 ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ 2550, หน้า 88-90) ได้เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1.2.2.1 การมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยสถานศึกษาสามารถเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนจัดสร้างหลักสูตรสถานศึกษา และกำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

1.2.2.2 การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนเป็นยุทธศาสตร์ที่จำเป็นอย่างยิ่ง ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาควรระลึกถึง ซึ่งมีหลัก 10 ประการ ดังนี้

- 1) สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อชุมชน
- 2) ฝึกให้เป็นคนใจกว้างและมีจิตสาธารณะ
- 3) ตระหนักในสิ่งที่จำเป็นและขาดแคลน ไม่วางเฉย ทุกอย่างทำได้หากตั้งใจทำ
- 4) ต้องหมั่นสร้างและปรุงแต่งตนเองให้เป็นบุคคลที่มีเสน่ห์เป็นที่ชื่นชมศรัทธาของชุมชนและเพื่อร่วมงาน
- 5) อ่อนน้อมถ่อมตน วางตัวเรียบง่าย อยู่กับชุมชนและเพื่อนร่วมงานได้ทุกเวลา
- 6) หลีกเลี่ยงการโต้แย้งที่ไร้เหตุผล พัฒนาทักษะการประนีประนอม
- 7) ให้การต้อนรับชุมชนด้วยบรรยากาศมิตรภาพ
- 8) พัฒนาเทคนิคการวิเคราะห์ชุมชนให้ลึกซึ้ง เพื่อสำรวจจุดเด่น จุดด้อย เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนา
- 9) หมั่นแสวงหาแหล่งงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ จากหน่วยงาน บริษัท ห้าง ร้านค้า โดยใช้โครงการที่มีประสิทธิภาพ
- 10) สร้างและพัฒนาค่านิยมการสร้างสัมพันธภาพกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

1.2.2.3 บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา มีดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งที่บ้านและที่สถานศึกษา
- 2) การกำหนดนโยบาย เป้าหมายการจัดการศึกษาแก่สถานศึกษา
- 3) การประชาสัมพันธ์ สนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา
- 4) การเป็นผู้สนับสนุนทรัพยากรและบุคลากรในการจัดการศึกษา
- 5) การตรวจสอบการจัดการศึกษา

1.2.2.4 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

ควรดำเนินการ ดังนี้

- 1) สำรวจความต้องการ การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน
- 2) การกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษา
- 3) การวางแผนพัฒนาสถานศึกษาตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ
- 4) กิจกรรมการปฏิบัติ คือ แนวทางปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ
- 5) การประเมินผล คือ การประเมินแนวทางปฏิบัติ
- 6) การสรุปผลการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานร่วมกัน

1.2.3 การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

ต้องเป็นไปตามกระบวนการที่สถานศึกษาต้องดำเนินงานตามแนวทางการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา โดยมีแนวคิดการดำเนินงานที่น่าสนใจและได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย เช่น กระบวนการพัฒนาโดยใช้ข้อมูลอย่างชาญฉลาด (Data Wise Improvement Process) การจัดการความรู้ (Knowledge Management) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ (Learning Network) และการนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ (Evaluation Utilization) เป็นต้น ซึ่งการนำแนวคิดเหล่านี้ไปดำเนินงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องของสถานศึกษา มิใช่เป็นการเพิ่มภาระงานที่มากขึ้น แต่เป็นการเสริมหรือสนับสนุนให้โรงเรียนมีระบบหรือวิธีการที่จะพัฒนาโรงเรียนตามวงจรคุณภาพ PDCA โดย

ใช้ระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาเป็นฐานในการขับเคลื่อนให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน (กฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา 2553, หน้า 2)

ปรัชญา เวสาร์ชช (2545, หน้า 3) กล่าวว่า การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายชัดเจน คือการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม ค่านิยม ความคิด การประพฤติปฏิบัติ ฯลฯ โดยคาดหวังว่า คนที่มีคุณภาพนี้จะทำให้สังคมมีความมั่นคง สงบสุข เจริญก้าวหน้าทันโลก แข่งขันกับสังคมอื่นในเวทีระหว่างประเทศได้ คนในสังคมมีความสุข มีความสามารถ ประกอบอาชีพการงานอย่างมีประสิทธิภาพ และอยู่ร่วมกันได้อย่างสมานฉันท์ การจัดการศึกษามีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการศึกษาในสถานศึกษา นอกสถานศึกษา ตามอัธยาศัย ย่อมขึ้นกับความเหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันไป การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่เป็นระบบ ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง มีบุคคลและหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้าร่วมดำเนินการ มีรูปแบบ ขั้นตอน กติกา และวิธีการดำเนินการ มีทรัพยากรต่างๆสนับสนุน และต้องมีกระบวนการประเมินผลการจัดการศึกษาที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้

เยววพา เดชะคุปต์ (2542, หน้า 15-20) กล่าวว่า แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในสมัยเริ่มแรกนั้นจะเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นประสบการณ์ความพร้อมและ การเลี้ยงดูโดย พลาโต (Plato) เป็นต้นกำเนิดของนักปรัชญา กลุ่มกรรมพันธุ์ (Nativist) มากกว่าสิ่งแวดล้อมและเหตุผลนิยม (Rationalism) พลาโตเชื่อว่าความรู้เกิดจากการคิดนี้ภายใน (Introspection) การไตร่ตรอง วิเคราะห์ด้วยตนเอง (Self Analysis) ส่วน อริสโตเติล (Aristotle) เป็นบิดาของทฤษฎีความสัมพันธ์ต่อเนื่อง (Law of Association) อริสโตเติลเชื่อว่าความรู้เกิดจากประสบการณ์ (Empirical Information) เป็นพื้นฐานของความรู้และความรู้ เกิดจากผลของประสาทสัมผัส (Sensory Experience) อริสโตเติลยังมีแนวคิดที่ว่า ควรให้บ้านและโรงเรียนมีส่วนในการเลี้ยงดูบุตร เขาเชื่อว่าเด็กอายุก่อน 7 ปี ควรได้รับการดูแลที่บ้านโดยแม่และพยาบาล

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการศึกษา เป็นกระบวนการในการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ ในด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต โดยการใช้กระบวนการในการจัดการอย่างเป็นระบบสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และมีการพัฒนาสาระ

และกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

1.3 ทฤษฎีการศึกษาปฐมวัย

1.3.1 ทฤษฎีพัฒนาการของกิเซล (Gesell)

อาร์โนลด์ กิเซล (Arnold Gesell. 1880–1961, อ้างถึงใน สิริมา ภิญโญนนตพงษ์, 2553, หน้า 35) ทฤษฎีพัฒนาการของกิเซลเกี่ยวกับการเจริญเติบโต และพัฒนาการของเด็กว่าการเจริญเติบโตของเด็กทางร่างกาย เนื้อเยื่อ อวัยวะ หน้าที่ของ อวัยวะต่าง ๆ และพฤติกรรมที่ปรากฏขึ้นเป็นรูปแบบที่แน่นอนและเกิดขึ้นเป็นลำดับขั้น ประสพการณ์ และสภาพแวดล้อมเป็นองค์ประกอบรองที่ต่อเติมเต็มเสริมพัฒนาการต่าง ๆ กิเซล เชื่อว่าวุฒิภาวะจะถูกกำหนดโดยพันธุกรรม และมีในเด็กแต่ละคนมาตั้งแต่เกิด ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เด็กแต่ละวัยมีความพร้อมทำสิ่งต่าง ๆ ได้ ถ้าวุฒิภาวะหรือความพร้อมยังไม่เกิดขึ้นตามปกติในวัยนั้น สภาพแวดล้อมจะไม่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็ก กิเซล ได้สร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับวัดพฤติกรรมของเด็กในแต่ละระดับ เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรม ซึ่งเขาได้แบ่งพัฒนาการของเด็กที่ ต้องการวัดและประเมินออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ 1. พฤติกรรมทางการเคลื่อนไหว ครอบคลุมการบังคับอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายและความสัมพันธ์ทางการเคลื่อนไหว 2. พฤติกรรมทางการปรับตัว ครอบคลุมความสัมพันธ์ของการใช้มือและสายตา การสำรวจ ค้นหา การกระทำต่อวัตถุ การแก้ปัญหาในการทำงาน 3. พฤติกรรมทางการใช้ ภาษา ครอบคลุมการที่เด็กใช้ภาษา การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน 4. พฤติกรรม ส่วนตัวและสังคม ครอบคลุมการฝึกปฏิบัติส่วนตัว เช่น การกินอาหาร การขับถ่าย และการฝึกต่อสภาพสังคม เช่น การเล่น การตอบสนองผู้อื่น แนวความคิดของ อาร์โนลด์ กิเซล สามารถนำมาอธิบายพัฒนาการของมนุษย์ในด้านการเจริญเติบโตพัฒนาการทาง ร่างกาย และสามารถนำไปเชื่อมโยงกับพัฒนาการทางสติปัญญาได้อีกด้วย นอกจากนี้ อาร์โนลด์ กิเซล (Arnold Gesell) ได้เขียนหนังสือขึ้น 2 เล่ม คือ The First Five Year of Life และ The Child from Five to Ten ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้มีบทบาทมากต่อการจัดกลุ่มเด็กเข้า ศึกษาในชั้นอนุบาลศึกษาและชั้นประถมศึกษา เกณฑ์มาตรฐานใช้เป็นแบบทดสอบ มาตรฐานในการทำนายพฤติกรรม วิเคราะห์กลุ่ม และทำวิจัย เพื่อบอกลักษณะพัฒนาการ ของเด็ก โดยใช้อายุทางปฏิทินเป็นเกณฑ์ นอกจากนี้มีบทบาทมากในการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ให้กับเด็ก โดยการจัดกิจกรรมนั้นต้องให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็กแต่ละคน

จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า วุฒิภาวะหรือความพร้อมของเด็ก ถูกกำหนดโดยพันธุกรรมที่มีมาตั้งแต่กำเนิด แต่ถ้าหากเด็กไม่มีความพร้อม การจัดสภาพแวดล้อมก็ไม่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็ก

1.3.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพของซิกมันด์ ฟรอยด์

(Sigmund Freud)

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud. 1856–1939, อ้างถึงใน สิริมา ภิญญอนันตพงษ์, 2553, หน้า 67–69) ได้ให้ความสำคัญของเด็กวัย 5 ปีแรกของชีวิต ซึ่งเป็นวัยที่สำคัญที่สุดของชีวิตเขาเชื่อว่าวัยนี้เป็นรากฐานของพัฒนาการด้านบุคลิกภาพ และบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเด็กที่สุดคือ แม่จะเป็นผู้มีอิทธิพลอย่างสูงต่อบุคลิกภาพ และสุขภาพจิตของเด็ก ฟรอยด์ได้พัฒนาทฤษฎีที่เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กตั้งแต่แรกเกิด จนถึงวัยรุ่น โดยให้ชื่อว่าทฤษฎีพัฒนาการทาง ซึ่งทฤษฎีนี้เชื่อว่า พัฒนาการทางบุคลิกภาพ ของเด็กแต่ละคนจะขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงชีวภาพของร่างกาย โดยร่างกายจะ เปลี่ยนแปลงบริเวณแห่งความพึงพอใจเป็นระยะ ๆ ในช่วงอายุต่าง ๆ กัน และถ้าบริเวณ แห่งความพึงพอใจต่าง ๆ นี้ได้รับการตอบสนองเต็มที่ เด็กจะมีพัฒนาการที่ดีและสมบูรณ์ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าไม่ได้รับการตอบสนองเต็มที่ก็จะทำให้เกิดการสะสมปัญหาและ แสดงออกเมื่อเด็กโตขึ้น ฟรอยด์ (Freud) แบ่งลำดับขั้นพัฒนาการทางเพศไว้ 5 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นความพอใจอยู่ในบริเวณปาก (Oral) พัฒนาการในขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 0–1 ปี ในขั้นนี้จะมี ความสนใจบริเวณปาก ปากนำความสุขเมื่อได้ถูกอาหารสนองความต้องการความหิว ถ้าไม่ได้รับการตอบสนองก็อาจทำให้เกิดความคับข้องใจ
2. ขั้นความพอใจอยู่ที่บริเวณ ทวารหนัก (Anus) พัฒนาการในขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 1–3 ปี ซึ่งเป็นระยะขับถ่าย เด็กจะ เรียนรู้การขับถ่าย ถ้าเด็กไม่ถูกบังคับก็จะเกิดความพอใจ ไม่ขัดแย้งและไม่เกิดความตึงเครียดทางอารมณ์
3. ขั้นความพอใจอยู่ที่อวัยวะเพศ (Phallic) พัฒนาการในขั้นนี้อยู่ในช่วง อายุ 3–6 ปี ซึ่งเป็นระยะเกี่ยวข้องกับอวัยวะสืบพันธุ์ สนใจ อยากรู้อยากเห็น สภาพร่างกายแตกต่างกันไปตามเพศ เรียนรู้บทบาททางเพศของตน เลียนแบบบทบาทพ่อแม่ของตน ต้องการความรัก ความอบอุ่นจากพ่อแม่
4. ขั้นก่อนวัยรุ่น (Latency) พัฒนาการในขั้นนี้ อยู่ในช่วงอายุ 6–11 ปี เป็นระยะสนใจสังคมเพื่อนฝูง เด็กจะพยายามปรับตัวให้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ๆ
5. ขั้นวัยรุ่น พัฒนาการในขั้นนี้อยู่ในช่วงตั้งแต่วัยรุ่นถึง วัยผู้ใหญ่ เป็นระยะที่มีความสนใจในเพศตรงข้ามมากขึ้น และเป็นจุดเริ่มต้นความรัก ระหว่างเพศ

ฟรอยด์ ได้อธิบายถึง โครงสร้างของบุคลิกภาพไว้ว่า บุคลิกภาพ ประกอบไปด้วยอิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Super Ego) ซึ่งการทำงานของ บุคลิกภาพอยู่ภายใต้พลัง 3 สิ่งนี้ อิด (Id) คือ บุคลิกภาพส่วนที่เป็นจิตไร้สำนึก เป็น แรงผลักดันตามธรรมชาติที่สั่งให้มนุษย์กระทำการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ตามที่ตนต้องการ เป้าหมาย Id คือ ความพึงพอใจ (Pleasure Principle) อีโก้ (Ego) คือ บุคลิกภาพส่วนที่ มนุษย์พัฒนาขึ้นจากการได้มีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก เป็นส่วนที่ควบคุมให้มนุษย์ปฏิบัติ ตนให้สอดคล้องกับความเป็นจริง โดยใช้หลักแห่งความจริง (Reality Principle) ซูเปอร์อีโก้ (Super Ego) คือ บุคลิกภาพที่มนุษย์พัฒนาขึ้นจากค่านิยมและมาตรฐานจริยธรรมของบิดา มารดา เป็นส่วนที่ควบคุมให้มนุษย์เลือกทำแต่สิ่งที่ดีที่ตนคิดว่าดี (Ego Ideal) และหลีกเลี่ยง พฤติกรรมที่ขัดต่อมาตรฐานจริยธรรมของตน (Conscience) บุคคลที่มีบุคลิกภาพที่ดี คือ บุคคลอีโก้ (Ego) สามารถปรับให้เกิดความสมดุลระหว่างแรงขับตามธรรมชาติของอิด (Id) กับมาตรฐานจริยธรรมของซูเปอร์อีโก้ (Super Ego)

จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า เด็กจะมีพัฒนาการทาง บุคลิกภาพได้ดี ก็ต่อเมื่อเด็กได้รับการตอบสนองของความพึงพอใจอย่างเต็มที่ แต่จะเกิด ผลเสียในอนาคตหากเด็กไม่ได้รับการตอบสนองของความพึงพอใจตามวัยของตนเอง

1.3.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพของอีริกสัน (Erikson)

อีริกสัน (Erikson อ้างถึงใน สิริมา ภิญญอนันตพงษ์, 2553, หน้า 46-49) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มจิตวิเคราะห์ มีอาชีพเป็นจิตแพทย์ ในปี 1955 ได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานของ The Division of Development Psychology อีริกสัน (Erikson) ได้เน้นความสำคัญของเด็กปฐมวัยว่าเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งเป็นสิ่งที่ แปลกใหม่และน่าตื่นเต้นสำหรับเด็ก บุคลิกภาพจะสามารถพัฒนาได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่า แต่ละช่วงของอายุเด็กประสบสิ่งที่พึงพอใจตามขั้นพัฒนาการต่าง ๆ ของแต่ละวัยมาก เพียงใด ถ้าเด็กได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ตนพอใจในช่วงอายุนั้น เด็กก็จะมีพัฒนาการ ทางบุคลิกภาพที่ดีและเหมาะสมและพัฒนาครอบคลุมถึงวัยผู้ใหญ่ด้วย ซึ่งพัฒนาการของ มนุษย์มี 8 ขั้น คือ 1) ขั้นความเชื่อใจหรือขาดความเชื่อใจ (Trust Versus Mistrust) อายุ ตั้งแต่แรกเกิดถึง 1 ปี ในขั้นนี้เด็กจะพัฒนาความรู้สึกว่าตนเป็นที่ยอมรับและสามารถให้ ความเชื่อใจเป็นมิตรแก่คนอื่น วิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ไม่ว่าจะเป็นการอุ้ม การให้ อาหาร หรือวิธีการเลี้ยงดูต่าง ๆ จะส่งผลไปสู่อุบัติภาพของความเป็นมิตร เปิดเผย และ เชื่อถือไว้เมื่อเชื่อใจต่อสภาพแวดล้อมและบุคคลต่าง ๆ ถ้าเด็กไม่ได้รับความรักและความ

อบอุ่นอย่างเพียงพอ เด็กก็จะพัฒนาบุคลิกภาพของความตระหนี่ ปกปิดไม่ไว้วางใจ และมักมองโลกในแง่ร้าย 2) ขั้นการควบคุมด้วยตนเองหรือสงสัย/อาย (Autonomy Versus Doubt or Shame) อยู่ในช่วงอายุ 2-3 ปี เด็กวัยนี้เริ่มเรียนรู้ที่จะช่วยตนเอง สามารถควบคุมตนเอง และสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้ เด็กจะสามารถทำงานง่าย ๆ เหมาะสมกับวัยของเด็ก ให้สำเร็จด้วยตนเอง เช่น การหยิบอาหารเข้าปาก เดิน วิ่ง หรือเล่นของเล่น ถ้าพ่อแม่บังคับหรือห้ามไม่ได้เด็กก็จะกระทำได้ด้วยตนเอง หรือเข้มงวดเกินไปจะทำให้เด็กเกิดความสงสัยในความสามารถของตนเอง เกิดความละอายในสิ่งที่ตนกระทำ ซึ่งจะทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณไม่สามารถทำอะไรได้อย่างถูกต้องและได้ผล เกิดความย่อท้อ ชอบฟังผู้อื่น 3) ขั้นการริเริ่มหรือรู้สึกผิด (Initiative Versus Guilt) อยู่ในช่วงอายุ 3-6 ปี เป็นขั้นพัฒนาการความคิดริเริ่มหรือความรู้สึกผิด (Sense of VS. of Guilt) เด็กจะมีความกระตือรือร้นที่จะเรียกสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เด็กมีการเลียนแบบผู้ยิ่งใหญ่หรือสิ่งแวดล้อมที่ตนรับรู้ เด็กเริ่มเรียนรู้และยอมรับค่านิยมของครอบครัว และสิ่งถ่ายทอดสู่เด็ก ถ้าเด็กไม่มีอิสระในการค้นหา ก็จะส่งผลไป สู่ความคับข้องใจที่ไม่สามารถเรียนรู้ในสิ่งที่ตนอยากรู้ ซึ่งจะส่งผลต่อจิตใจของเด็กและความรู้สึกผิดติดตัว 4) ขั้นการประสบความสำเร็จ ความขยันหมั่นเพียรหรือรู้สึกด้อย (Mastery Versus Inferiority) อยู่ในช่วงอายุ 6-12 ปี เป็นขั้นที่ทุ่มเท ขยัน เพื่อเกิดความสำเร็จ ชอบแข่งขันร่วมกับเพื่อนกับกลุ่ม 5) ขั้นการรู้จักตนเองหรือความสับสนไม่รู้รู้สึกตนเอง (Identity Versus Diffusion : Fidelity) อยู่ในช่วงอายุ 13-17 ปี (The College Years) เป็นขั้นการค้นหาความเป็นตนเอง สร้างความเป็นตนเองโดยผู้ใหญ่และสังคมมีอิทธิพล 6) ขั้นรู้สึกโดดเดี่ยว (Intimacy Versus Isolation) อยู่ในช่วงอายุ 18-22 ปี (Early Adolescence and Self Comment) เป็นขั้นความรับผิดชอบ เป็นผู้ใหญ่สร้างตัว 7) ขั้นความรับผิดชอบแบบผู้ใหญ่หรือความรู้สึกเฉื่อยชา (Generativity Versus Aborption) อยู่ในช่วงอายุ 22-40 ปี เป็นขั้นสร้างความเบิกบาน สืบวงศ์ตระกูล รับผิดชอบต่อหน้าที่ รับผิดชอบต่อครอบครัว ลูก 8) ขั้นความมั่งคั่ง สมบูรณ์ หรือหมดหวัง ทอดอาลัยชีวิต (Integrity Versus Despair) อยู่ในช่วงอายุ 40 ปี วัยชราเป็นขั้นมีความภูมิใจในความสำเร็จของชีวิต หรือเกิดความอาลัยท้อแท้สิ้นหวัง ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงสภาพที่เกิดขึ้น

จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า พัฒนาการบุคลิกภาพทั้ง 8 ขั้นของอีริคสัน ในขั้นพัฒนาการที่ 1-3 มีความเกี่ยวข้องกับวัยของเด็กปฐมวัย เด็กมีความสัมพันธ์กับพ่อแม่ และครอบครัว ดังนั้น พ่อแม่ เป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพเด็กในวัยนี้เป็นอย่างมาก เด็กมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่

สมบูรณ์ในวัยผู้ใหญ่ได้ขึ้นอยู่กับรากฐานพัฒนาการในวัยนี้เป็นอย่างยิ่ง

1.3.4 ทฤษฎีการเรียนรู้ของบรูเนอร์ (Jerome S. Bruner)

บรูเนอร์ (Bruner, 1965 อ้างถึงใน สิริมา วิทยุอนันตพงษ์, 2553, หน้า 50) เป็นนักจิตวิทยาในยุคใหม่ ชาวอเมริกันคนแรกที่สืบสานความคิดของเพียเจต์ โดยเชื่อว่าพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเกิดจากกระบวนการภายในอินทรีย์ (Organism) เน้นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมที่แวดล้อมเด็ก ซึ่งจะพัฒนาได้ดีเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก และชี้ให้เห็นว่าการศึกษว่าเด็กเรียนรู้ได้อย่างไร ควรศึกษาตัวเด็กในชั้นเรียนไม่ควรใช้หนูและนกพิราบ ทฤษฎีของบรูเนอร์ เน้นหลักการ กระบวนการคิด ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะ 4 ข้อ คือ แรงจูงใจ (Motivation) โครงสร้าง (Structure) ลำดับขั้นตอนต่อเนื่อง (Sequence) และการเสริมแรง (Reinforcement)

หลักการที่เป็นโครงสร้างของความรู้ของมนุษย์ บรูเนอร์แบ่งขั้นพัฒนาการคิดในการเรียนรู้ของมนุษย์ออกเป็น 3 ขั้นด้วยกัน ได้แก่ 1) ขั้นการกระทำ (Enactive Stage) เด็กเรียนรู้จากการกระทำและการสัมผัส 2) ขั้นจินตนาการหรือสร้างมโนภาพ (Piconic Stage) เด็กเกิดความคิดจากการรับรู้ตามความเป็นจริง และความคิดจากจินตนาการด้วย 3) ขั้นใช้สัญลักษณ์และคิดรวบยอด (Symbolic Stage) เด็กเริ่มเข้าใจเรียนรู้ความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว และพัฒนาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งที่พบเห็น

บรูเนอร์ (Bruner, 1965 อ้างถึงใน สุวิทย์ มูลคำ, 2548; หน้า 41) กล่าวว่า เด็กเริ่มต้นเรียนรู้จากการกระทำต่อไปจึงสามารถจินตนาการ หรือสร้างภาพในใจ หรือในความคิดขึ้นได้แล้วจึงถึงขั้นการคิดและเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม

จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า สิ่งแรกที่ทำให้เด็กเรียนรู้ได้คือการกระทำ และเชื่อมโยงไปสู่จินตนาการ เมื่อเด็กเกิดความคิดก็จะทำให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดได้

1.3.5 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ของแบนดูรา

อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura, 1986, อ้างถึงใน สิริมา วิทยุอนันตพงษ์, 2553 หน้า 51) นักจิตวิทยาร่วมสมัย (An Contemporary Psychologist) ณ มหาวิทยาลัยแสตนฟอร์ด (Stanford University) อัลเบิร์ต แบนดูรา กล่าวว่า การ

เรียนรู้ของมนุษย์นั้นเกิดจากพฤติกรรมบุคคลนั้นมีการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) อย่างต่อเนื่องระหว่างบุคคลนั้น (Person) และสิ่งแวดล้อม (Environment) ซึ่งทฤษฎีนี้เน้นบุคคลเกิดการเรียนรู้โดยการให้ตัวแบบ (Learning Through Modeling) โดยผู้เรียนจะเลียนแบบจากตัวแบบ และการเลียนแบบนี้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยการสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบ การสังเกตการณ์ตอบสนองและปฏิกริยาต่าง ๆ ของตัวแบบ สภาพแวดล้อมของตัวแบบ ผลการกระทำ คำบอกเล่า และความน่าเชื่อถือของตัวแบบได้ การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจึงเกิดขึ้นได้ ซึ่งกระบวนการต่าง ๆ ของการเลียนแบบของเด็กประกอบด้วย 4 กระบวนการ คือ 1) กระบวนการดึงดูดความสนใจ (Attentional Process) กิจกรรมการเรียนรู้ที่เด็กได้สังเกตตัวแบบ และตัวแบบนั้นดึงดูดให้เด็กสนใจที่จะเลียนแบบควรเป็นพฤติกรรมง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน ง่ายต่อการเอาใจใส่ของเด็กที่เกิดการเลียนแบบและเกิดการเรียนรู้ 2) กระบวนการคงไว้ (Retention Process) คือ กระบวนการบันทึกหรือเก็บเป็นความจำ การที่เด็กจะต้องมีความแม่นยำในการบันทึกสิ่งที่ได้เห็นหรือได้ยินเก็บเป็นความจำ ทั้งนี้ เด็กดึงข้อมูลที่ได้จากตัวแบบออกมาใช้กระทำตามโอกาสที่เหมาะสม เด็กที่มีอายุมากกว่าจะเรียนรู้จากการสังเกตการณ์กระทำที่ฉลาดของบุคคลอื่น ๆ ได้มากกว่า โดยประมวลไว้ในลักษณะของภาพพจน์ (Imaginal Coding) และในลักษณะของภาษา (Verbal Coding) และเด็กโตขึ้นนำประสบการณ์และสัญลักษณ์ต่าง ๆ มาเชื่อมโยงและต่อมาจะใช้ในการเรียนรู้มีเทคนิคที่นำมาช่วยเหลือความจำ คือ การท่องจำ การทบทวน หรือการฝึกหัด และการรวบรวมสิ่งที่เกี่ยวพันกันในเหตุการณ์ ซึ่งจะช่วยให้เขาได้เก็บสะสมความรู้ไว้ในระดับซึ่งสามารถนำมาใช้ได้เมื่อต้องการ 3) กระบวนการแสดงออก (Motor Reproduction Process) คือ การแสดงผลการเรียนรู้ด้วยการกระทำ คือ การที่เด็กเกิดผลสำเร็จในการเรียนรู้จากตัวแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความแม่นยำ เด็กจะต้องแสดงพฤติกรรมได้จากการเรียนรู้ด้วยการเคลื่อนไหวออกมา เป็นการกระทำออกมาในรูปของการใช้กล้ามเนื้อ ความรู้สึกด้วยการกระทำครั้งแรกไม่สมบูรณ์ ดังนั้น เด็กจำเป็นต้องลองทำหลาย ๆ ครั้ง เพื่อให้ได้ลักษณะพฤติกรรมที่ต้องการ แล้วเขาก็จะได้รับทราบผลของการกระทำจากประสบการณ์เหล่านั้น เพื่อนำมาแก้ไขพฤติกรรมที่ยังไม่เข้ารูปเข้ารอย สิ่งนี้จะทำให้เกิดพัฒนาการในการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เด็กที่มีอายุมากกว่าจะมีกล้ามเนื้อที่แข็งแรง และสามารถควบคุมได้ดีกว่าเด็กที่มีอายุน้อยกว่า 4) กระบวนการจูงใจ (Motivational Process) คือ กระบวนการเสริมแรงให้กับเด็กเพื่อแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบได้ถูกต้อง โดยเด็กเกิดการเรียนรู้จากการเรียนรู้จากการเลียนแบบตัวแบบที่จะมาจากบุคคลที่มี

ชื่อเสียงมากกว่าบุคคลที่ไม่มีชื่อเสียง จากการเลียนแบบตัวแบบที่มาจากบุคคลที่เป็นเพศเดียวกับเด็กมากกว่าจะเป็นเพศตรงข้ามกัน จากการเลียนแบบตัวแบบที่เป็นรางวัล เช่น เงิน ชื่อเสียง สถานภาพทางเศรษฐกิจสูง จากพฤติกรรมของบุคคลที่ถูกลงโทษ มีแนวโน้มที่จะไม่ถูกนำมาเลียนแบบ และจากการที่เด็กได้รับอิทธิพลจากตัวแบบที่มีความคล้ายคลึงกับเด็ก ได้แก่ อายุ หรือสถานภาพทางสังคม

จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า พฤติกรรมใด ๆ ก็ตามสามารถปรับหรือเปลี่ยนได้ตามหลักการเรียนรู้ เป็นการกระตุ้นเด็ก มีการเรียนรู้พัฒนาการทางด้านสังคม โดยใช้การสังเกตตัวแบบที่เด็กเห็น เด็กมีระดับการเรียนรู้แล้ว เด็กจะมีทางเลือกใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น เพื่อเก็บสะสมพฤติกรรมที่เป็นไปได้เอาไว้ และยิ่งกว่านั้นตัวแปรจะช่วยให้เขาเลือกสถานการณ์ที่ดีที่สุดไว้ใช้ปฏิบัติต่อไป

1.3.6 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg)

ลอเรนส์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg อ้างถึงใน สิริมา ภิญญอนันตพงษ์, 2553, หน้า 52-54) ทำวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรม ซึ่งเขาได้ศึกษาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นตอนต้นและวัยรุ่นผู้ใหญ่ เป็นการศึกษาแบบระยะยาว (Longitudinal Study) และได้ตั้งทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ประกอบด้วย ขั้นพัฒนาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม 6 ขั้น มีระดับความคิดทางจริยธรรม 3 ระดับ ดังนี้ 1) ระดับเริ่มมีจริยธรรม (2-10 ปี) มีลักษณะทำตามคำสั่งที่กำหนดว่าดีหรือไม่ ส่วนใหญ่จะมองผลของการกระทำว่าได้รับความเจ็บปวด หรือความพึงพอใจ และจะทำตามกฎเกณฑ์ที่มีผู้มีอำนาจเหนือตนกำหนดไว้เป็น ขั้นที่ 1 เด็กจะเคารพกฎเกณฑ์เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ ขั้นที่ 2 ใช้หลักการแสวงหารางวัล เลือกทำแต่สิ่งที่น่าสนใจพอใจให้ตน เท่านั้น การมองความสัมพันธ์ของคนยังแคบ มีลักษณะการแลกกัน ถือเกณฑ์กรรมสนองกรรม อย่าตีคนอื่น เพราะเขาจะตีเราตอบ 2) ระดับมีจริยธรรมตามกฎเกณฑ์ มีลักษณะคล้ายตามประเพณีนิยม (10-16 ปี) ขั้นที่ 3 เกณฑ์การตัดสินใจความถูกต้องอยู่ที่ผู้อื่นเห็นชอบ การทำดี คือ ทำสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นพอใจ ช่วยเหลือผู้อื่น เพื่อให้สังคมยอมรับ ขั้นที่ 4 เกณฑ์การตัดสินใจความถูกต้องอยู่ที่ความเป็นระเบียบของสังคม และการกระทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม ทำตามหน้าที่ของตน รักษากฎเกณฑ์ 3) ระดับมีจริยธรรมของตนเอง มีลักษณะพยายามกำหนดหลักการทางจริยธรรมที่ต่างไปจากกฎเกณฑ์ของสังคม (16 ปีขึ้นไป) ขั้นที่ 5 คิดถึงกฎที่จะเป็นประโยชน์สังคม คำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล ยอมรับ กฎเกณฑ์ส่วนรวม

ขั้นที่ 6 คำนึงถึงหลักจริยธรรมตัดสินความถูกต้องจากจริยธรรมที่ตนยึดถือ จากสามัญสำนึกของตนเองจากเหตุผล คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ไม่คล้อยตามสังคม

จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยมากที่สุด คือ ระดับเริ่มมีจริยธรรม (2-10 ปี) เด็กจะเคารพกฎเกณฑ์เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ และใช้หลักการแสวงหารางวัล เพื่อให้ได้สิ่งที่ตนพอใจ

1.3.7 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget)

เพียเจต์ (Jean Piaget, 1969 อ้างถึงใน สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์, 2553, หน้า 36 - 39) นักจิตวิทยาชาวสวิสที่เป็นที่รู้จักในฐานะผู้เชี่ยวชาญในทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสติปัญญา หนังสือและบทความทั้งหมดซึ่งเป็นผลงานของเขาเกี่ยวข้องกับความจริงเติบโตและพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก ซึ่งทฤษฎีนี้เน้นถึงความสำคัญของความเป็นมนุษย์ อยู่ที่มนุษย์มีความสามารถในการสร้างความรู้ผ่านการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ซึ่งปรากฏอยู่ในตัวเด็กตั้งแต่แรกเกิด ความสามารถนี้คือการปรับตัว (Adaptation) เป็นกระบวนการที่เด็กสร้างโครงสร้างตามความคิด (Scheme) โดยการมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับสิ่งแวดล้อม 2 ลักษณะ คือ เด็กพยายามปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม โดยซึมซับประสบการณ์ (Assimilation) และการปรับโครงสร้างสติปัญญา (Accommodation) ตามสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดความสมดุลในโครงสร้างความคิด ความเข้าใจ (Equilibration) ทั้งนี้ เพียเจต์ ได้แบ่งลำดับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาไว้ 4 ขั้นดังนี้

- 1) ขั้นประสาทรับรู้และการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Stage) พัฒนาการระยะนี้อยู่ในช่วง 2 ปีแรกหลังเกิด ขั้นนี้เป็นขั้นของการเรียนรู้จากประสาทสัมผัส ในขั้นนี้พัฒนาการจะก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว มีการพัฒนาการเรียนรู้ การแก้ปัญหา มีการจัดระเบียบการกระทำ มีการคิดก่อนที่จะทำ การกระทำจะทำอย่างมีจุดมุ่งหมายด้วยความอยากรู้อยากเห็น และเด็กยังสามารถเลียนแบบ โดยไม่จำเป็นต้องมีตัวแบบให้เห็นในขณะนั้นได้ ซึ่งแสดงถึงพัฒนาการด้านความจำที่เพิ่มมากขึ้นในช่วง 18-24 เดือน
- 2) ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (Preoperational Stage) ขั้นนี้จะอยู่ในช่วง 2-7 ปี ในระยะ 2-4 ปี เด็กยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง มีขีดจำกัดในการรับรู้ สามารถเข้าใจได้เพียงมิติเดียว ในระยะ 5-6 ปี เด็กจะย่างเข้าสู่ขั้น Intuitive Thought ระยะนี้เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการคิด ที่ขึ้นอยู่กับการรับรู้กับการคิดอย่างมีเหตุผลตามความจริง ซึ่งเด็กจะก้าวออกจากการรับรู้เพียงมิติเดียวไปสู่การรับรู้ได้ในหลาย ๆ มิติในเวลาเดียวกันมากขึ้น และจะก้าวไปสู่การคิดอย่างมีเหตุผล โดยไม่ยึดอยู่ใน

กับการรับรู้เท่านั้น เด็กจะเริ่มมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวดีขึ้น แต่ยังคงคิดและตัดสินใจผลของการกระทำต่าง ๆ จากสิ่งที่เห็นภายนอก 3) ขั้นปฏิบัติการคิดด้วยรูปธรรม (Concrete Operational Stage) ขั้นนี้ เริ่มจากอายุ 7-11 ปี เด็กจะมีความสามารถคิดเหตุผลและผลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยไม่ยึดอยู่เฉพาะการรับรู้เหมือนขั้นก่อน ๆ ในขั้นนี้เด็กจะสามารถคิดย้อนกลับ (Reversibility) สามารถเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ (Conservation) สามารถจัดกลุ่มหรือประเภทของสิ่งของ (Classification) และสามารถจัดเรียงลำดับของสิ่งต่าง ๆ (Seriation) ได้ เด็กในขั้นปฏิบัติการคิดด้วยรูปธรรมจะพัฒนาจากการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางไปสู่ความสามารถที่จะเข้าใจแนวคิดของสังคมรอบตัว และสามารถเข้าใจว่าผู้อื่นคิดอย่างไรมากขึ้น แม้ว่าการคิดของเด็กวัยนี้จะพัฒนาไปมากแต่การคิดของเด็กยังต้องอาศัยพื้นฐานของการสัมผัสหรือสิ่งที่เป็นรูปธรรม เด็กยังไม่สามารถคิดในสิ่งที่เป็นนามธรรมที่ซับซ้อนได้เหมือนผู้ใหญ่ อย่างไรก็ตาม ตอนปลายของขั้นนี้เด็กจะเริ่มเข้าใจสาเหตุของเหตุการณ์รอบตัวพร้อมจะแก้ปัญหา ไม่เพียงแต่สิ่งที่สัมผัสได้หรือเป็นรูปธรรมเท่านั้นแต่เด็กจะเริ่มสามารถแก้ปัญหา โดยอาศัยการตั้งสมมติฐานและอาศัยหลักของความสัมพันธ์ของปัญหานั้น ๆ บ้างแล้ว 4) ขั้นปฏิบัติการคิดด้วยนามธรรม (Formal Operational Stage) ตั้งแต่อายุ 11 ปี จนถึงวัยผู้ใหญ่เป็นช่วงที่เด็กจะสามารถคิดไม่เพียงแต่ในสิ่งที่เห็นหรือได้ยินโดยตรงเหมือนระยะก่อน ๆ อีกต่อไป แต่จะสามารถจินตนาการเงื่อนไขของปัญหาในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต โดยพัฒนาสมมติฐานอย่างสมเหตุสมผลเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งก็หมายถึงว่า ในระยะนี้เด็กจะมีความสามารถคิดหาเหตุผลเหมือนผู้ใหญ่นั่นเอง

เพียเจต์ (ทิตนา แชมมณี. 2553, หน้า 65-64 ; อ้างอิงมาจาก Lall and Lall.1983 : 45-54) ได้อธิบายว่า ความสามารถในการคิดของเด็กเป็นไปตามพัฒนาการสติปัญญาซึ่งเป็นไปตามวัย ตามลำดับขั้น เด็กในวัยอายุประมาณ 0-4 ปี มีความคิดขึ้นอยู่กับการรับรู้และการกระทำของตนเอง ช่วงอายุประมาณ 2-7 ปี ความคิดขึ้นอยู่กับการรับรู้เป็นส่วนใหญ่ยังไม่สามารถใช้เหตุผลอย่างลึกซึ้งได้ แต่สามารถเรียนรู้และใช้สัญลักษณ์ได้มากขึ้น ในช่วงอายุประมาณ 7-11 ปี สามารถคิดย้อนกลับได้ มีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวเลขและสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น เมื่ออายุประมาณ 11-15 ปี เด็กมีความสามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ สามารถคิดแก้ปัญหาที่ซับซ้อน

จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก เป็นไป ตามลำดับขั้น เด็กมีความสามารถในการปรับตัวตั้งแต่แรกเกิด เด็กสามารถ

สร้างโครงสร้างตามความคิด โดยการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม 2 ลักษณะ คือ เด็กพยายามปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม โดยเรียนรู้จากประสบการณ์ และการปรับโครงสร้างสติปัญญา ตามสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดโครงสร้างทางความคิด และความเข้าใจ

1.3.8 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์

(Howard Gardner's View)

โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) (อ้างถึงใน สิริมา ภิญโญ อนันตพงษ์, 2553, หน้า 39–41) เป็นนักจิตวิทยา (Psychologist) และผู้เชี่ยวชาญทางด้านสติปัญญา (Intelligence Expert) แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดได้ศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายของสติปัญญา (Theory of Multiple Intelligence : MI) โดยใช้หลักการวิวัฒนาการทางชีววิทยา (Biological Evolution) จำแนกความสามารถหรือสติปัญญาของคนเอาไว้ 7 ประเภท และต่อมาเขาเพิ่มอีก 1 ประเภท เรียกว่า สติปัญญาด้านรักธรรมชาติ (Naturalistic) ต่อมาเพิ่มอีก 1 ประเภท คือ สติปัญญาด้านการดำรงชีวิต (Existential Intelligence) รวมทั้งหมด 9 ด้าน (Sprinthall, 1998) ซึ่งการ์ดเนอร์เชื่อว่าสมองของมนุษย์ได้แบ่งเป็นส่วน ๆ แต่ละส่วนได้กำหนดความสามารถที่ค้นหาและแก้ปัญหาที่เรียกว่า “ปัญญา” ซึ่งมีหลาย ๆ อย่างถือกำเนิดมาจากสมองเฉพาะส่วนแตกต่างกัน ซึ่งสติปัญญา 9 ด้าน ได้แก่ 1) สติปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence) หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถทางด้านภาษาสูง อาทิ นักเล่านิทาน นักพูด (ปฐกถา) ความสามารถใช้อาษาในการหว่านล้อม การอธิบาย กวี นักเขียนนวนิยาย นักเขียนบทละคร บรรณาธิการ นักหนังสือพิมพ์ นักจิตวิทยา 2) สติปัญญาด้านตรรกและคณิตศาสตร์ (Logical/Mathematical Intelligence) หมายถึง กลุ่มผู้ที่มีความสามารถสูงในการใช้ตัวเลข อาทิ นักบัญชี นักคณิตศาสตร์ นักสถิติ กลุ่มผู้ให้เหตุผลที่ดี อาทิ นักวิทยาศาสตร์ นักตรรกศาสตร์ นักจัดทำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ กลุ่มผู้ที่มีความไวในการเห็นความสัมพันธ์แบบแผนตรรกวิทยา การคิดเชิงนามธรรม การคิดที่เป็นเหตุผล (Cause–Effect) และการคิดคาดการณ์ (If–Then) วิธีการใช้ในการคิด ได้แก่ การจำแนกประเภท การจัดหมวดหมู่ การสันนิษฐาน การสรุป การคิดคำนวณ การตั้งสมมติฐาน 3) สติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ (Visual/Spatial Intelligence) หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถมองเห็นภาพของทิศทางแผนที่ที่กว้างไกล อาทิ นายพรานป่า ผู้นำทาง พวกเดินทางไกล รวมถึงผู้ที่มีความสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ มองเห็นแสดงออกเป็นภาพรูปร่างในการจัดการกับพื้นที่ เนื้อที่การใช้สี เส้น พื้นผิว รูปร่าง อาทิ สถาปนิก มัณฑนากร นักประดิษฐ์ ศิลปินต่าง ๆ 4) สติปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว

(Bodily/Kinesthetic Intelligence) หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถในการใช้ร่างกายของตนเอง แสดงออกทางความคิด ความรู้สึก อาทิ นักแสดงละคร ภาพยนตร์ นักแสดงท่าเต้น นักกีฬา นักฟ้อนรำทำเพลง และผู้ที่มีความสามารถในการใช้มือประดิษฐ์ เช่น นักปั้น ช่าง แก้วรถยนต์ รวมถึงความสามารถทักษะทางกาย เช่น ความคล่องแคล่ว ความแข็งแรง ความรวดเร็ว ความยืดหยุ่น ความประณีต และความไวทางประสาทสัมผัส 5) สติปัญญา ด้านดนตรี (Musical/Rhythmic Intelligence) หมายถึง ผู้ที่มีความ สามารถทางด้านดนตรี ได้แก่ นักแต่งเพลง นักดนตรี นักวิจารณ์ดนตรี รวมถึงความไวในเรื่องจังหวะ ทำนองเสียง ตลอดจนความสามารถในการเข้าและวิเคราะห์ดนตรี 6) สติปัญญาด้านมนุษยสัมพันธ์ (Intrapersonal Intelligence) หมายถึง ความ สามารถในการเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และเจตนาของผู้อื่น ทั้งนี้ รวมถึงความสามารถในการสังเกต น้ำเสียง ใบหน้า ท่าทาง ทั้งยังมีความสามารถสูงในการรู้ถึงลักษณะต่าง ๆ ของสัมพันธ์ภาพของมนุษย์และ สามารถตอบสนองได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ เช่น สามารถทำให้บุคคลหรือ กลุ่มบุคคลปฏิบัติงาน 7) สติปัญญาด้านตน หรือการเข้าใจตนเอง (Interpersonal Intelligence) หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถในการรู้จักตนเอง และสามารถประพฤติปฏิบัติ ตนได้จากความรู้สึกตนนี้ ความ สามารถในการรู้จักตัวตน อาทิ การรู้จักตนเองตามความเป็นจริง เช่น มีจุดอ่อน จุดแข็ง ในเรื่องใด มีความรู้เท่าทันอารมณ์ ความคิด ความปรารถนาของตนเอง มีความสามารถในการฝึกฝนตนเอง และเข้าใจตนเอง 8) สติปัญญา ด้านการรักธรรมชาติ (Naturalistic Intelligence) หมายถึง ผู้ที่มีความเข้าใจ ความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและปรากฏการณ์ธรรมชาติ เข้าใจความสำคัญของตนเองกับ สิ่งแวดล้อม และตระหนักถึงความสามารถของตนที่จะมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ธรรมชาติ เข้าใจถึงพัฒนาการของมนุษย์และการดำรงชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เข้าใจและจำแนก ความเหมือนกันของสิ่งของ เข้าใจการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงของสาร 9) สติปัญญาด้าน การดำรงชีวิต (Existential Intelligence) หมายถึง ผู้ที่มีความ สามารถในการไตร่ตรอง คำนึง สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการมีชีวิตอยู่ในโลกมนุษย์ เข้าใจการกำหนดของชีวิต และการรู้เหตุผลของการดำรงชีวิตอยู่ในโลก พัฒนาการทางสติปัญญาที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า นักจิตวิทยาและผู้เชี่ยวชาญได้กล่าวถึงความสามารถทางสติปัญญาหลายมิติมากขึ้น การส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญามนุษย์ ควรดำเนินการให้เหมาะสมกับช่วงวัยและ หลากหลายครอบคลุมทุกมิติ

จากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการที่ได้นำเสนอไว้ดังกล่าวนี้ สรุปได้ว่า พัฒนาการของมนุษย์ตั้งแต่ปฏิสนธิจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เป็นพัฒนาการที่มีกระบวนการต่อเนื่องมีลำดับขั้นตอน ได้แก่ ทฤษฎีพัฒนาการของกิลเฮล ทฤษฎีบุคลิกภาพหรือทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ فروยด์ และอิริคสัน ทฤษฎีการเรียนรู้ของ บรูเนอร์ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ แบนดูรา ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ ไคลเบอร์ก และทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ เพียเจต์ ซึ่งทุกทฤษฎีอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป

1.4 การจัดการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้คนมีความรู้และคุณสมบัติต่าง ๆ ที่ช่วยให้คนนั้นอยู่รอดในโลกได้ เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมส่วนรวม (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2545) ดังนั้น คุณภาพการศึกษาจึงสะท้อนถึงคุณภาพของคนที่เป็นผลผลิตของการจัดการศึกษา อย่างไรก็ตาม ในสถานการณ์ปัจจุบันสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังมีความเหลื่อมล้ำและแตกต่างกัน ทั้งในด้าบบประมาณ คุณภาพ บุคลากร หรือแม้แต่ปัจจัยด้านผู้เรียน รวมทั้งปัจจัยอื่น ๆ เช่น ความร่วมมือของกรรมการสถานศึกษาการสนับสนุนจากชุมชน หน่วยงานหรือองค์กรที่อยู่ใกล้เคียงสถานศึกษา และการติดตามช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัด สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษา อีกทั้งปัจจุบันสถานศึกษามีอิสระในการบริหารจัดการศึกษาด้วยตนเอง มีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเอง คุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการบริหารจัดการจึงมีความแตกต่างกัน ดังนั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จึงกำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา อันนำไปสู่การกำหนดให้มีมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการศึกษางานวิจัย สามารถสรุปได้ว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีสิ่งสำคัญที่บ่งบอกได้อย่างชัดเจนหลายประการ ได้แก่ มีการกำหนดภารกิจของสถานศึกษาที่ชัดเจน มีการกำกับติดตามงานสม่ำเสมอ ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา บ้าน และชุมชนมีความใกล้ชิดและไว้วางใจกัน มีการตั้งความคาดหวังของผลสำเร็จไว้สูง มีความเป็นผู้นำด้านการจัดการเรียนรู้อย่างมืออาชีพ ทั้งครูและผู้บริหารมีการสร้างโอกาสในการเรียนรู้และให้เวลาผู้เรียนในการทำงานกลุ่มมากขึ้น จัดสิ่งแวดล้อมที่จำเป็นอย่างมีระเบียบ สะอาด และปลอดภัย มีการจัดหลักสูตรที่ชัดเจนสอดคล้องกับ

เป้าหมายใช้กลวิธีการประเมินที่หลากหลาย จัดการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจกระตือรือร้นในการที่จะเรียนรู้ จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ จัดสิ่งที่จะเป็นอุปสรรคสำหรับการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน พัฒนางานอยู่บนพื้นฐานของการวิจัย ใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างเต็มที่และวางแผนงานอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อวิเคราะห์ลักษณะหรือกิจกรรมต่าง ๆ แล้ว สามารถจัดแบ่งปัจจัยที่สะท้อนคุณภาพการศึกษาได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาคุณภาพของเด็ก 2) ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ 3) ด้านการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1.4.1 ด้านการพัฒนาคุณภาพของเด็ก หมายถึง การดำเนินการหรือการพัฒนาให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย แข็งแรง มีสุขนิสัยที่ดี และดูแลความปลอดภัยของตนเองได้ มีพัฒนาการด้านอารมณ์จิตใจ ควบคุม และแสดงออกทางอารมณ์ได้ มีพัฒนาการด้านสังคม ช่วยเหลือตนเอง และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม มีพัฒนาการด้านสติปัญญา สื่อสารได้ มีทักษะการคิดพื้นฐาน และแสวงหาความรู้ได้

1.4.2 ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ หมายถึง การมีหลักสูตรครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น จัดครูให้เพียงพอกับชั้นเรียน ส่งเสริมให้ครูมีความเชี่ยวชาญด้านการจัดประสบการณ์ จัดสภาพแวดล้อมและสื่อเพื่อการเรียนรู้ อย่างปลอดภัย และเพียงพอ ให้บริการสื่อเทคโนโลยี สารสนเทศและสื่อการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการจัดประสบการณ์ มีระบบบริหารคุณภาพที่เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

1.4.3 ด้านการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุลเต็มศักยภาพ สร้างโอกาสให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เล่นและปฏิบัติอย่างมีความสุข จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับวัย ประเมินพัฒนาการเด็กตามสภาพจริง และนำผลการประเมินพัฒนาการเด็กไปปรับปรุง การจัดประสบการณ์และพัฒนาเด็ก

1.5 แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ระดับ

ปฐมวัย

มาตรฐานการศึกษาเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง มาตรฐานถูกกำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผลและการ

ประกันคุณภาพการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน, 2554) มาตรฐานในบริบทนี้จึงเป็นมาตรฐานที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยองค์รวม การกำหนดให้มีมาตรฐานการศึกษาทำให้เกิดโอกาสที่เท่าเทียมกันในการพัฒนาคุณภาพ เพราะสถานศึกษาทุกแห่งรู้ว่าเป้าหมายการพัฒนาที่แท้จริงอยู่ที่ใด การกำหนดให้มีมาตรฐานการศึกษาจึงเป็นการให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา 2 ประการ ได้แก่

- 1) สถานศึกษาทุกแห่งมีเกณฑ์เปรียบเทียบกับมาตรฐานซึ่งเป็นมาตรฐานเดียวกัน
- 2) มาตรฐานทำให้สถานศึกษาเข้าใจชัดเจนว่าจะพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปในทิศทางใด

นอกจากนี้ การกำหนดมาตรฐานยังเป็นการกำหนดความคาดหวังที่ชัดเจนให้กับครู ผู้บริหาร พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการร่วมมือรวมพลังเพื่อให้เกิดคุณภาพการศึกษาตามเป้าหมายที่กำหนด มาตรฐานการศึกษาจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทุนมนุษย์และเป็นเป้าหมายสำคัญที่สุดที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกคนต้องรับรู้และปฏิบัติงานในหน้าที่ที่รับผิดชอบให้บรรลุถึงเป้าหมายตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดและร่วมรับผิดชอบต่อผล การจัดการศึกษาที่เกิดขึ้น (accountability) มีรายละเอียด ดังนี้

1.5.1 การประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ระดับ

ปฐมวัย

1.5.1.1 ด้านการพัฒนาคุณภาพของเด็ก

- 1) มีพัฒนาการด้านร่างกาย แข็งแรง มีสุขนิสัยที่ดี และดูแลความปลอดภัยของตนเองได้
- 2) มีพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ ควบคุม และแสดงออกทางอารมณ์ได้
- 3) มีพัฒนาการด้านสังคม ช่วยเหลือตนเอง และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
- 4) มีพัฒนาการด้านสติปัญญา สื่อสารได้ มีทักษะการคิดพื้นฐาน และแสวงหาความรู้ได้

1.5.1.2 ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ

- 1) มีหลักสูตรครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น
- 2) จัดครูให้เพียงพอกับชั้นเรียน

- 3) ส่งเสริมให้ครูมีความเชี่ยวชาญด้านการจัดประสบการณ์
- 4) จัดสภาพแวดล้อมและสื่อเพื่อการเรียนรู้ อย่างปลอดภัย

และเพียงพอ

5) ให้บริการสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการจัดประสบการณ์

6) มีระบบบริหารคุณภาพที่เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

1.5.1.3 ด้านการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ

1) จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุลเต็มศักยภาพ

2) สร้างโอกาสให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เล่นและปฏิบัติอย่างมีความสุข

3) จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับวัย

4) ประเมินพัฒนาการเด็กตามสภาพจริงและนำผลการประเมินพัฒนาการเด็กไปปรับปรุง การจัดประสบการณ์และพัฒนาเด็ก

2. สภาพ ปัญหาและประสิทธิผลการจัดการศึกษา

สภาพ ปัญหาและประสิทธิผล การจัดการศึกษาชั้นปฐมวัย ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 2 มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ด้านการพัฒนาคุณภาพของเด็ก

2.1.1 การจัดกิจกรรมให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย หมายถึง เด็กมีน้ำหนัก ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน เคลื่อนไหวร่างกายคล่องแคล่ว ทรงตัวได้ดี ใช้มือและตาประสานสัมพันธ์ได้ดี

2.1.2 การจัดกิจกรรมให้เด็กมีร่างกายที่แข็งแรง หมายถึง ครูจัดกิจกรรมให้เด็กได้ออกกำลังกาย ได้เล่นเครื่องเล่นสนาม และรับประทานอาหารที่มีประโยชน์

2.1.3 การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กมีสุขนิสัยที่ดี หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมการดูแลสุขภาพอนามัยส่วนตนและปฏิบัติจนเป็นนิสัย ปฏิบัติตนตามข้อตกลงเกี่ยวกับความปลอดภัย

2.1.4 การจัดกิจกรรมให้เด็กสามารถดูแลความปลอดภัยของตนเอง หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ให้เด็กหลีกเลี่ยงสภาวะที่เสี่ยงต่อโรค สิ่งเสพติด และระวังภัยจากบุคคล สิ่งแวดล้อม และสถานการณ์ที่เสี่ยงอันตราย

2.1.5 การจัดกิจกรรมให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ จิตใจ สามารถควบคุมตัวเองได้ หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กกล้าแสดงออก แสดงอารมณ์ความรู้สึกได้เหมาะสม รู้จักยับยั้งชั่งใจ อดทนในการรอคอย ยอมรับและพอใจในความสามารถ และผลงานของตนเองและผู้อื่น มีจิตสำนึกและค่านิยมที่ดี

2.1.6 การจัดกิจกรรมให้เด็กสามารถแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม หมายถึง กิจกรรมที่เสริมสร้างให้เด็กมีความมั่นใจ กล้าพูด กล้าแสดงออก ช่วยเหลือแบ่งปัน เคารพสิทธิ รู้หน้าที่รับผิดชอบ อดทนอดกลั้น ซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรม จริยธรรมตามที่สถานศึกษากำหนดชื่นชมและมีความสุขกับศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหว

2.1.7 การจัดกิจกรรมให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านสังคม หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กสามารถเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สามารถแก้ไขข้อขัดแย้ง โดยปราศจากการใช้ความรุนแรง

2.1.8 การจัดกิจกรรมให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเอง หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กช่วยเหลือตนเอง ในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน มีวินัยในตนเอง ประหยัดและพอเพียง มีส่วนร่วมดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมในและนอกห้องเรียน

2.1.9 การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม หมายถึง จัดกิจกรรมให้เด็กมีมารยาทตามวัฒนธรรมไทย เช่น การไหว้ การยิ้มทักทาย และมีสัมมาคารวะกับผู้ใหญ่ เป็นต้น และยอมรับหรือเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น ความคิด พฤติกรรม พื้นฐานครอบครัว เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม

2.1.10 การจัดกิจกรรมให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านสติปัญญา หมายถึง การจัดกิจกรรมให้เด็กมีความสามารถในการคิดรวบยอด การคิดเชิงเหตุผลทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ การคิดแก้ปัญหาและสามารถตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้

2.1.11 การจัดกิจกรรมให้เด็กสามารถสื่อสารสิ่งที่ตนเองต้องการให้บุคคลอื่นได้รับทราบ หมายถึง การจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนาโต้ตอบและเล่าเรื่องให้ผู้อื่นเข้าใจ สามารถตั้งคำถามในสิ่งที่ตนเองสนใจหรือสงสัย และพยายามค้นหาคำตอบ

2.1.12 การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะการคิดพื้นฐานให้แก่เด็ก หมายถึง การจัดกิจกรรมให้เด็กได้อ่านนิทานและเล่าเรื่องที่ตนเองอ่านได้เหมาะสมกับวัย และมีความสามารถในการคิดรวบยอด

2.1.13 การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กสามารถแสวงหาความรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมให้เด็กได้สร้างสรรค์ผลงานตามความคิดและจินตนาการ เช่น งานศิลปะ การเคลื่อนไหวท่าทาง การเล่นอิสระ เป็นต้น และใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น แว่นขยาย แม่เหล็ก กล้องดิจิทัล เป็นต้น เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ได้

2.2 ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ

2.2.1 การจัดทำหลักสูตรให้มีความครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา หมายถึง สถานศึกษามีหลักสูตรสถานศึกษาที่ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย โดยสถานศึกษาออกแบบการจัดประสบการณ์ที่เตรียมความพร้อมและไม่เร่งรัดวิชาการ เน้นการเรียนรู้ ผ่านการเล่นและการลงมือปฏิบัติ ครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา

2.2.2 การจัดหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น หมายถึง สถานศึกษามีหลักสูตรสถานศึกษาที่ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ตอบสนองความต้องการและความแตกต่างของเด็กปกติและกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของครอบครัว ชุมชนและท้องถิ่น

2.2.3 การส่งเสริมให้ครูมีความเชี่ยวชาญด้านการจัดประสบการณ์ หมายถึง สถานศึกษามีพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์ และออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา มีทักษะในการจัดประสบการณ์และการประเมินพัฒนาการเด็ก ใช้ประสบการณ์สำคัญในการออกแบบ การจัดกิจกรรม มีการสังเกตและประเมินพัฒนาการเด็กเป็นรายบุคคล มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก และครอบครัว

2.2.4 การจัดสภาพแวดล้อมและสื่อการเรียนรู้ ให้มีความปลอดภัย และเพียงพอ หมายถึง สถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียนที่คำนึงถึงความปลอดภัย ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เป็นรายบุคคลและกลุ่ม เล่นแบบร่วมมือร่วมใจ มี

มูมประสบการณ์หลากหลาย มีสื่อการเรียนรู้ เช่น ของเล่น หนังสือนิทาน สื่อจากธรรมชาติ สื่อสำหรับเด็กมุด ลอด ปีนป่าย สื่อเทคโนโลยี สื่อเพื่อการสืบเสาะหาความรู้

2.2.5 การให้บริการสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ หมายถึง สถานศึกษาอำนวยความสะดวก และให้บริการสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศวัสดุ และอุปกรณ์ เพื่อสนับสนุนการจัดประสบการณ์ของเด็ก

2.2.6 จัดให้มีระบบบริหารคุณภาพที่เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วม หมายถึง สถานศึกษากำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย และอัตลักษณ์ที่สถานศึกษากำหนดจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับมาตรฐาน ที่สถานศึกษากำหนดและดำเนินการตามแผน มีการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษา ติดตามผลการดำเนินงาน และจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองประจำปี นำผลการประเมินไปปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โดยผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเองให้หน่วยงานต้นสังกัด

2.2.7 การนิเทศติดตามกระบวนการบริหารและการจัดการในด้านต่าง ๆ หมายถึง การให้ความช่วยเหลือ การให้คำแนะนำ และการปรับปรุงกระบวนการบริหารและการจัดการในด้านต่าง ๆ เพื่อให้งานบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้

2.3 ด้านการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ

2.3.1 การจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุลเต็มตามศักยภาพ หมายถึง ครูวิเคราะห์ข้อมูลเด็กเป็นรายบุคคล จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ จากการวิเคราะห์มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ไม่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว

2.3.2 การสร้างโอกาสให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากการทำกิจกรรมประจำวัน หมายถึง ครูจัดประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิม ให้เด็กมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมอย่างอิสระ ตามความต้องการ ความสนใจ ความสามารถของตนเอง

2.3.3 การสร้างโอกาสให้เด็กได้เล่นและปฏิบัติตนได้อย่างมีความสุข หมายถึง ครูจัดประสบการณ์ที่ตอบสนองต่อวิธีการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล หลากหลายรูปแบบ จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เด็กได้เลือกเล่น เรียนรู้ ลงมือ กระทำ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

2.3.4 การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม กับวัย หมายถึง ครูจัดห้องเรียนให้สะอาด อากาศถ่ายเท ปลอดภัย มีพื้นที่แสดงผลงาน เด็ก พื้นที่สำหรับมุมประสบการณ์และการจัดกิจกรรม เด็กมีส่วนร่วม ในการจัด สภาพแวดล้อมในห้องเรียน เช่น บ้ายนิเทศ การดูแลต้นไม้ เป็นต้น ครูใช้สื่อและเทคโนโลยี ที่เหมาะสมกับช่วงอายุ ระยะเวลาความสนใจ และวิธีการเรียนรู้ของเด็ก เช่น กล้องดิจิทัล คอมพิวเตอร์สำหรับการเรียนรู้กลุ่มย่อย สื่อของเล่นที่กระตุ้นให้คิดและหาคำตอบ เป็นต้น

2.3.5 การประเมินพัฒนาการเด็กตามสภาพจริงและนำผลการประเมิน พัฒนาการเด็กไปปรับปรุงการจัดประสบการณ์และพัฒนาเด็ก หมายถึง ครูประเมิน พัฒนาการเด็กจากกิจกรรมและกิจวัตรประจำวันด้วยเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย ไม่ใช่แบบทดสอบ วิเคราะห์ผล การประเมินพัฒนาการเด็ก โดยผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วม และนำผลการประเมินที่ได้ไปพัฒนาคุณภาพเด็กและแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัด ประสบการณ์ที่มีประสิทธิภาพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยภายในประเทศ

ฉวีวรรณ ลิ้มวัฒนาสมุทร (2553, บทคัดย่อ) การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการดำเนินงานจัดการศึกษา ระดับปฐมวัยใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม ตามการรับรู้ของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนระดับการศึกษาปฐมวัย จำแนกตามตำแหน่งสาขาวิชาที่สำเร็จ การศึกษา ประสบการณ์ การทำงานและขนาดโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 111 คน และ ครูผู้สอนระดับการศึกษาปฐมวัย จำนวน 190 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ด้านสภาพการดำเนินงาน มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.46–0.78 และ ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.97 ส่วนด้านปัญหาการดำเนินงาน มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.24–0.72 และค่าความ เชื่อมั่น เท่ากับ 0.95 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละ

ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบความแตกต่าง ของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มและ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำเนินงานจัดการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาในจังหวัดนครพนม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ปัญหาการดำเนินงานจัดการศึกษาปฐมวัยใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย 3) สภาพการดำเนินงานจัดการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม จำแนกตาม สถานภาพตำแหน่งไม่แตกต่างกัน 4) ปัญหาการดำเนินงานจัดการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม จำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง ไม่แตกต่างกัน 5) สภาพการดำเนินงานจัดการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม ตามความคิดเห็นของ ผู้บริหารและครูผู้สอนระดับปฐมวัย จำแนกตามสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา ไม่แตกต่างกัน 6) ปัญหาการดำเนินงานจัดการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนระดับปฐมวัย จำแนกตามสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา ไม่แตกต่างกัน 7) สภาพการดำเนินงานจัดการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนระดับปฐมวัย จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ไม่แตกต่างกัน 8) ปัญหาการดำเนินงานจัดการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนระดับปฐมวัยจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ไม่แตกต่างกัน 9) สภาพการดำเนินงานจัดการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนระดับปฐมวัย จำแนกตามขนาดโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางมีความคิดเห็นสูง กว่าผู้บริหารและครูในโรงเรียนขนาดใหญ่ 10) ปัญหาการดำเนินงานจัดการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนระดับปฐมวัย จำแนกตามขนาดโรงเรียน ไม่แตกต่างกัน 11) การดำเนินงานจัดการศึกษาปฐมวัยโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนมด้านที่ต่องหาแนวทางส่งเสริม โดแก่ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริม พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ด้านการบูรณาการการเรียนรู้ด้านการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของ เด็กและด้านความสัมพันธ์และการ

มีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอ แนวทางการส่งเสริมไว้แล้ว

สมปอง ราตรี (2558, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐานที่มีต่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านวังกวาง การวิจัยในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนากิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ที่มีต่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัย โดยดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและหาดัชนีประสิทธิภาพของกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ที่มีต่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านวังกวาง ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี หลักการสร้างกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน จากนั้นสร้างกิจกรรมจำนวน 15 เรื่อง ตรวจสอบความเหมาะสม ปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปทดลองกับเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 2 ขั้นตอนที่ 2 เปรียบเทียบการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน และศึกษาระดับความสุขในการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 24 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบวัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย แบบวัดระดับความสุขในการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาความคิดเห็นของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่มีต่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ Wilcoxon Match – Pairs Signed–Rank Test และสังเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า 1) กิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่มีผลต่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 มี 6 ขั้นตอน คือ ขั้นผ่อนคลาย ขั้นกระตุ้นการเรียนรู้ ขั้นนำเสนอความรู้ใหม่ ขั้นเรียนรู้ ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขั้นสรุปการเรียนรู้ มีค่าความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.49) และมีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.47 2) เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีการเรียนรู้วิทยาศาสตร์หลังจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

โดยใช้สมองเป็นฐานที่มีต่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์มีความสุขอยู่ในระดับมาก

เนตรชนก รักกาญจน์ (2558, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานเพื่อ เสริมสร้างทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน 2) ศึกษาความคงทนของทักษะทางสังคมของเด็ก ปฐมวัยหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ เด็กปฐมวัยจำนวน 30 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปี การศึกษา 2557 โรงเรียนวัดม่วง สำนักงาน เขตบางแค กรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน 2) แบบประเมินทักษะทางสังคม 3) แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ทดสอบค่าที (t-test) แบบ Dependent และทดสอบความคงทนด้วย One – Way ANOVA (F-test) ผลการวิจัยพบว่า 1) หลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน เด็กปฐมวัยมีทักษะทาง สังคมสูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) หลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน เด็กปฐมวัยมีความคงทนของ ทักษะทางสังคมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

นันทน์ภัส วิกุล (2560, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพของสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในจังหวัดนครราชสีมา การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำ การจัดประสบการณ์ สมรรถนะ องค์การ บรรยากาศโรงเรียน นวัตกรรมองค์กร ความผูกพันองค์กร และประสิทธิผลของสถานศึกษาระดับ ปฐมวัย 2) พัฒนาแบบจำลองสมการโครงสร้างเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำ การจัดประสบการณ์ สมรรถนะ องค์การ บรรยากาศโรงเรียน นวัตกรรมองค์กร และความผูกพันองค์กรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผล สถานศึกษาระดับปฐมวัยในจังหวัดนครราชสีมา 3) ศึกษาภาวะผู้นำ อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และ อิทธิพลรวมของภาวะผู้นำ การจัดประสบการณ์ สมรรถนะองค์การ บรรยากาศโรงเรียน นวัตกรรมองค์กร และความผูกพันองค์กร ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลสถานศึกษาปฐมวัยในจังหวัดนครราชสีมา โดยการ ผสมผสานวิธีเชิงคุณภาพและวิธีเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษาระดับปฐมวัยจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 420 คน โดยการสุ่มตัวอย่าง

แบบง่าย ใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า และใช้เทคนิคการสร้างแบบจำลองสมการโครงสร้างเชิงสาเหตุการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย คือผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย จำนวน 17 ท่าน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) ประสิทธิภาพสถานศึกษาปฐมวัย อยู่ในระดับมาก ภาวะผู้นำ อยู่ในระดับมาก การจัด ประสบการณ์อยู่ในระดับมาก สมรรถนะองค์กร อยู่ในระดับมาก นวัตกรรมองค์กร อยู่ในระดับมาก บรรยากาศโรงเรียน อยู่ในระดับมาก และความผูกพันองค์กร อยู่ในระดับมากที่สุด 2) แบบจำลองสมการโครงสร้างเชิงสาเหตุ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อ ประสิทธิภาพสถานศึกษาระดับปฐมวัย มี 2 ปัจจัย คือ สมรรถนะ องค์กร และความผูกพันองค์กร ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาปฐมวัย มี 3 ปัจจัย คือ ภาวะผู้นำ การจัดประสบการณ์ บรรยากาศโรงเรียน และอิทธิพลรวม 6 ปัจจัย คือ ภาวะผู้นำ การจัดประสบการณ์ สมรรถนะองค์กร บรรยากาศโรงเรียน นวัตกรรมองค์กร และความผูกพันองค์กร

อนงค์นาถ ยิ้มช้าง, สุชานาฏ ไชยวรรณะ, ชาลิกา เรืองสวัสดิ์ (2560, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมศิลปะแบบร่วมมือสำหรับเด็กปฐมวัย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมศิลปะแบบร่วมมือสำหรับเด็กปฐมวัย 2) เพื่อประเมินประสิทธิผลของแผนการจัดกิจกรรมศิลปะแบบร่วมมือสำหรับเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูปฐมวัยที่สอนระดับชั้นอนุบาล ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างมีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด แบบสอบถามความสำคัญของกิจกรรมศิลปะแบบร่วมมือและแบบประเมินประสิทธิผลของแผนการจัดกิจกรรมศิลปะแบบร่วมมือสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งมีลักษณะเป็นการประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งเครื่องมือการวิจัยได้ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญพบว่ามีค่าความตรง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดกิจกรรมศิลปะแบบร่วมมือสำหรับเด็กปฐมวัยที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของครู มีจุดเน้นที่สำคัญมากที่สุด ได้แก่ กิจกรรมศิลปะกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยซึ่งมีความสำคัญ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.53$)

รองลงมา ได้แก่ กระบวนการจัดกิจกรรมศิลปะแบบร่วมมือ ($\bar{x}=4.20$) กิจกรรม ศิลปะ สำหรับเด็กปฐมวัย ($\bar{x} = 4.16$) และผลงานหรือชิ้นงาน ($\bar{x} = 4.05$) ตามลำดับ 2) ผลการ ประเมินประสิทธิผลของแผนการจัดกิจกรรมศิลปะแบบร่วมมือสำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า แผนการจัดกิจกรรมศิลปะแบบร่วมมือสำหรับเด็กปฐมวัย สามารถส่งเสริมพัฒนาการ 4 ด้านของเด็กในภาพรวมอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{x} = 4.24$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า ด้านอารมณ์และจิตใจมีระดับการพัฒนาสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.62$) รองลงมา คือด้านสังคมและด้านสติปัญญา ($\bar{x} = 4.33$ และ $\bar{x} = 4.18$) ตามลำดับสำหรับ ด้านร่างกายมีผลการประเมินในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.80$)

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Marisha L. Humphries. (2017, Abstract) บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อขยายการตีความว่าครอบครัวในชุมชนผู้มีรายได้น้อยผู้อพยพและชนกลุ่มน้อยใน สหรัฐอเมริกามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของเด็กวัยเด็กอย่างไร โดยการตรวจสอบประโยชน์ และข้อ จำกัด ของแนวคิดก่อนหน้าของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองสหรัฐและการศึกษา ที่จ้างพวกเขาบทที่นำเสนอข้อโต้แย้งสำหรับวิธีการทางสังคมวัฒนธรรมที่ขยายตัวเพื่อการมีส่วนร่วมที่ประกอบด้วยกิจกรรมในวัยเด็กเช่นเล่นและทำงานที่บ้าน และในชุมชน เช่นเดียวกับการเรียนรู้อารมณ์สังคมและบทเรียนการเลี้ยงดูที่อำนวยความสะดวกโดย ผู้ปกครองและผู้ดูแลผู้ใหญ่อื่น ๆ นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงตามบริบทเหล่านี้แล้วบท ยังสนับสนุนให้มีการกำหนดแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองของสหรัฐที่ คำนึงถึงวัฒนธรรมค่านิยมและความคาดหวังของผู้ปกครองสำหรับการเรียนรู้ของเด็ก ๆ บทนี้ให้ความหมายสำหรับการวิจัยทฤษฎีและการปฏิบัติที่ให้ความสำคัญกับการให้ความรู้ ด้านการศึกษาของครอบครัวชาวอเมริกันที่หลากหลายรวมถึงแนวปฏิบัติของโรงเรียนที่ สนับสนุนพวกเขา

Nicholas Zill, and Gary Resnick. (2009, Abstract) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงระหว่างเด็กปฐมวัยและโรงเรียนประถมศึกษาถือเป็นช่วงเวลาสำคัญ ในการพัฒนาเด็ก 1 โปรแกรมการศึกษาปฐมวัยเป็นกิจกรรมที่มีค่าเพื่อช่วยเหลือเด็ก ๆ ในการพัฒนาทักษะความพร้อมในโรงเรียนที่เหมาะสมเพื่ออำนวยความสะดวกในการ เปลี่ยนไปเรียนที่โรงเรียนอย่างเป็นทางการ โปรแกรมเหล่านี้บางโปรแกรมมีเป้าหมาย สำหรับเด็กที่ด้อยโอกาสในขณะที่โปรแกรมอื่น ๆ นั้นมีไว้สำหรับเด็กทุกคน มีคำถามที่ สำคัญเกี่ยวกับประโยชน์ของโปรแกรมการศึกษาปฐมวัยเพื่อช่วยให้เด็กเปลี่ยนจาก

การศึกษาในโรงเรียนอย่างเป็นทางการและระดับคุณภาพที่จำเป็นสำหรับการสร้าง
ประโยชน์เหล่านี้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับ
ปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยเฉพาะในด้าน
การพัฒนาคุณภาพของเด็ก ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ ตลอดจนการจัด
ประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่ผู้เกี่ยวข้องต้องดำเนินการให้เกิด
ประสิทธิผล เพื่อให้เกิดผลสำเร็จในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชั้นพื้นฐานต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร